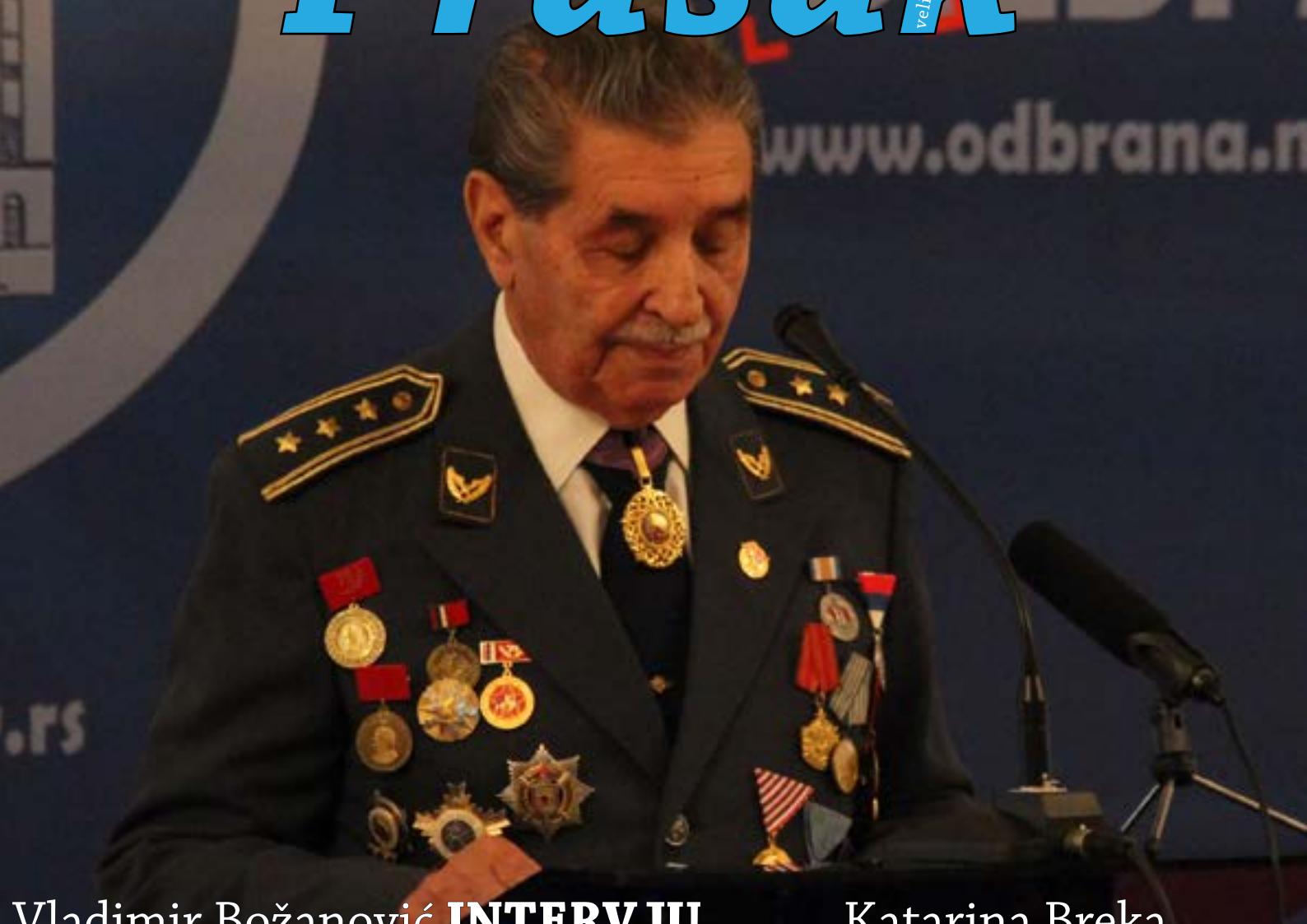

Veliki Prasak

Velkiprasak.com

Vladimir Božanović **INTERVJU
SA ZDENKOM DUPLANČIĆEM**

Katarina Breka
**TIPOVI
ANTIVAKCINAŠA**

Sonja Pavlović
**DOKAZANO: ATEISTI
INTELIGENTNIJI OD
RELIGIOZNIH LJUDI**

Broj 34 | Jun 2020.

UDRUŽENJE „ATEISTI SRBIJE“ - PROTIV DOGMI I NEZNANJA

WWW.ATEISTI.COM

AUTOR SVETSKOG BESTSELERA *FIZIKA NEMOGUĆEG*

MIČIO KAKU BUDUĆNOST UMA

NAUKA U UZBUDLJIVOJ POTRAZI
ZA NAPREDNIJIM, SAVRŠENIJIM
I MOĆNIJIM UMOM

Sadržaj

Tipovi antivakcinaša	6
Autor: Katarina Breka	
Dokazano: Ateisti intelligentniji od religioznih ljudi	8
Autor: Sonja Pavlović	
Duplerica: Religija.....	14
Autor: Marko Ekmedžić	
Intervju sa Zdenkom Duplančićem	16
Autor: Vladimir Božanović	
Hronika	21
Autor: Vladimir Božanović	
Humor	26
Citati	28

VELIKI PRASAK
časopis Udruženja „Ateisti Srbije“

Izdavač:
Udruženje „Ateisti Srbije“

Kontakt telefon:
+381 63 80 44 200

Glavni i odgovorni urednik:
Vladimir Božanović

Redakcija:
Marko Ekmedžić
Predrag Stojadinović

Prevod:
Marko Ekmedžić

Dizajn i prelom:
Miloš Marković
Vladimir Božanović

50 kognitivnih pristrasnosti

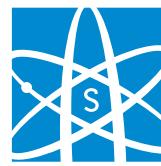
za koje treba da znate.

Predrag
Stojadinović

HELIKS

Kognitivne pristrasnosti možda izgledaju kao bezopasne zablude, ali u njima leži koren ratova, nasilja i patnje u svim oblicima. Niko od nas ne može da reši probleme zbog svih pogrešnih odluka, donetih kao posledica kognitivnih pristrasnosti. Ali zato svako može da pruži doprinos, bar u granici svojih mogućnosti, ako se upozna s ovim, tako čestim, mehanizmom pravljenja grešaka. Verovatno ćemo u mnogim primerima navedenim u knjizi 50 kognitivnih pristrasnosti za koje treba da znate lako prepoznati druge ljude, ali će nam trebati dosta snage i hrabrosti da ponegde prepoznamo i sebe. To je ipak vredno našeg truda, jer time pravimo dobar korak ka stvaranju mehanizma donošenja ispravnih odluka, što je važno za izgradnju sopstvene ličnosti.

ATEISTI
SRBIJE

U ovom broju:

Tipovi antivakcinaša

Šta će detetu vakcine ako ga ona doji, evo već osam godina.

strana 6.

Autor: Katarina Breka

Foto:

HRONIKA

Ostojić
<http://skr.rs/9fD>

Ranković
<http://skr.rs/9fQ>

Sladojević
<http://skr.rs/9f2>

Knežević
<http://skr.rs/9fR>

Čanak
<http://skr.rs/9fI>

Milanović
<http://skr.rs/9fL>

Krivotapljić
<http://skr.rs/9ff>

TIPOVI ANTIVAKCINAŠA

ruka
<http://skr.rs/9fv>

vakcina
<http://skr.rs/9fb>

DOKAZANO: ATEISTI INTELIGENTNIJI OD RELIGIOZNIH LJUDI

Dokins
<http://skr.rs/9fu>

Zakerman
<http://skr.rs/9FT>

Silberman
<http://skr.rs/9fi>

Hol
<http://skr.rs/9fr>

Intervju sa Zdenkom Duplančićem

Brigada je dala 84 narodna heroja, od kojih 38 nije dočekalo slobodu.

strana 16.

Autor: Vladimir Božanović

Dokazano: Ateisti intelligentniji od Religioznih ljudi

Religioznost i inteligencija ne idu zajedno.

strana 14. Autor: Sonja Pavlović

Hronika

Prema rečima Radeta Sladojevića Fotija, dobro je dolaziti u hramove, jer Bog je jači od svake bolesti i iskušenja.

strana 21.

Autor: Vladimir Božanović

web: ateisti.com i velikiprasak.com
e-mail: redakcija@velikiprasak.com

TIPOVI ANTIVAKCINAŠA

Sveznajuća majka je osoba koja je sa otpusnom listom iz porodilišta dobila i diplomu medicinskog fakulteta bez obzira da li je pre toga završila tri razreda tekstilne škole ili apsolvirala andragogiju

Budući da već neko vreme pratim antivakcinašku scenu Srbije i da čitam kojekakve baljezgarije od najneverovatnijih likova za koje jedva sebe mogu da ubedim da postoje, uspela sa da uočim obrazac u kom se javljaju odnosno da grubo utvrdim profile ljudi koji se najviše izdvajaju.

Za početak bih izdvojila jedan od mojih omiljenih profila, a to je SVEZNAJUĆA MAJKA.

Sveznajuća majka je osoba koja je sa otpusnom listom iz porodilišta dobila i diplomu medicinskog fakulteta bez obzira da li je pre toga završila tri razreda tekstilne škole ili apsolvirala andragogiju. Ona je svojim porođajem zasluži-

Jovanu Stojković i Slađanu Velkov i njihove slike drži na zidu odmah iznad tinktura doktora Šulca i venca belog luka. Dete najverovatnije živi pod staklenim zvonom al samo do prve ekskurzije kad se vraća sa sifilisom. Sva sreća, nema

sa deficitom vitamina K koji je važan za pravilno funkcionisanje jetre). Šta će detetu vakcine ako ga ona doji, evo već osam godina. Ako se dete razboli, svi lekovi postoje u prirodi. Namazaće mu stomak senfom, stopala belacetom, staviti krastavce na oči, krompir u čarape, beli luk u dupe i usmeriti pozitivne misli ka njegovom ozdravljenju. Htela je da svira violinu, ali je čula da su strune od konjskih dlaka. Čovek treba da se okrene prirodi. Svaki tehnološki napredak je zlo. Kako su naše bake živele pre farmakomafije i tehnologije pre 100 godina? Naravno, osim interneta. Internet joj treba da bi prodavala kanabis kapi, čvarke od urmi i kavurmu od papaje i

Šta će detetu vakcine ako ga ona doji, evo već osam godina.

la tu diplomu. Ona više nema ni ime ni prezime ni zanimanje, jer, pre svega, ona je majka i najbolje zna šta je najbolje za njeni dete. Ona je vakcinisana zato što su nekada bile Torlakove vakcine, ali njeni dete nije jer „sad ko zna šta stavlju unutra: abortirane fetuse, majmunove testise i živu u svom slobodnom obliku.“ Uostalom, čemu vakcine kada su to sve bezazlene dečije bolesti koje smo svi mi prelezali kad smo bili mali. I ona je prelezala velike boginje tri puta, a dečiju paralizu dva puta. Doktorima ne veruje jer nam se država raspada, ali se zato kune u

vakcine za sifilis, izlečiće mama echinacea kapima. Sledeći profil je NUTRIBULŠIT. Nutribulšit je vegan. Ako niste dobro pročitali prethodnu rečenicu ponoviću da je nutribulšit vegan. Nutribulšit nije običan vegan ona je raw vegan. Porodila se u kadi bez lekarske pomoći samo uz prisustvo dule (skupo plaćena neobučena pseudobabica koja vas drži za ruku u trenucima najveće agonije porođaja). Njeni dete naravno nije vakcinisano, a kao najveći svoj uspeh navodi da joj dete nije primilo čak ni vitamin K nakon rođenja (bebe se rađaju

ubeđivala ljude da su vakcine loše. I sve tako dok je neko ne prijavi za zanemarivanje deteta. I ona je vakcinisana. Sledeći profil je jedan od najzagrivenijih protovnika vakcina – TEORETIČAR ZAVERA. Mislite da ste odgledali sve na jutjubu? Ne, niste. On je odgledao sve klipove na jutjubu koji se tiču sastava vakcina, iluminata, novog svetskog poretku, slobodnih zidara, Bila Gejtsa i sudnjeg dana. Vakcine su zlo. Siguran je da Vaš pedijatar ne zna kompletan sastav vakcine ali on zna! To je sve maslo Bila Gejtsa koji je u stvari repti-

lijanac i gospodar sveta. On zna da dolazi sudnji dan i hoće da na zemlji ostanu samo oni koji njemu odgovaraju. Zato hoće sistematski da uništi Srbe jer su nebeski narod i oni svakako imaju urođenu sposobnost preživljavanja sudnjeg dana. Gejts finansira vakcine sa autizmom, hlorisanu vodu i kem-trejlse. Teoretičar zavera uredno vodi excel tabelu sa svim osobama koje se nalaze na platnom spisku farmakomafije. Ako pokušate da mu se suprotstavite - 'opa! Eto i vas na spisku (samo što pare nika-ko da legnu), a gratis ćete dobiti i niz argumenata protiv vakcinacije u vidu jutjub klipova. Lik nema decu, najverovatnije nema ni ženu ali on svoju decu nikada neće vakcinisati, jer on zna za zaveru i neće njega jedan Bil Gejts da nasamari. U masi se može prepoznati po aluminijumskoj kapici koja ga štiti od delovanja HAARP-a.

Najuzasniji i najljigaviji antivakcinaški profil je svakako PROFITER. Profitera baš briga i za vakcine i autizam, on je tu samo zbog para. Kao pijavica se nakači

prirodnu medicinu kod rektora Miroljuba Petrovića, reiki kurs i seminar za molekularnu i demolekularnu manifestaciju i brisanje čelijske memorije. Oni znaju da će se očajan roditelj uhvatiti za bilo šta, čak i za to da svom bolesnom detetu radi klistir domestosom dok mu ne uništi sluzokožu creva, ubedujući sebe da ga je zapravo oslobođio parazita iz vakcina. Profiter će vam najljubaznije i bez ikakve nadoknade objasniti kako je zapravo Vaše dete obolelo zbog vakcine, zaviće u oblandu najbesmislenije i najnepovezivije medicinske i naučne termine i

isporučić vam je pravo u usta, a vi ako progutate – progutate. Obožava frljanje terminologijom. Nakon toga, za simboličnu cenu od par stotina do par hiljada evra,

epidemije malih boginja u jednom šupku sveta zvanom Balkan da se s vremena na vreme nije pojavljivao poneki guru. Guru je vakcinisana osoba koja je u jednom trenutku svog mizernog životarenja shvatila da želi nešto više od života i da mora pod hitno da pronađe način kako da skrene pažnju na sebe. To ne može svojim znanjem i umećem, jer ih ne poseduje, te mora da ili prepiše sebi tuđa znanja i umeća ili ih jednostavno izmisli. Guru ne može da skrene pažnju na sebe nekim banalnim stvarima već, budući da pati od narcisoidnog poremećaja ličnosti, sebi pripisuje revolucionarana otkrića poput toga da je sunce hladno, da žene ne treba da imaju menstruaciju, da ljudi mogu da vrše fotosintezu, da u vakcinama žive gliste i naravno da izazivaju autizam itd. Zašto onda guru ne bi sebi dozvolio i neke mini laži poput diplome fakulteta, lekarske licence ili čak adrese prebivališta? Guru postaje guru tek kada sakupi dovoljno umobilnika da ga slede, do tada je samo osoba sa F dijagnozom.

U masi se može prepoznati po aluminijumskoj kapici koja ga štiti od delovanja HAARP-a.

na zbumjene ili „vakcinom oštećene roditelje“ i svojim slatkorečivim internet delovanjem daje roditeljima baš ono što žele da čuju - vakcine su zlo i vakcine su krive što vam je dete bolesno. Nema veze što pojma nema od čega dete boluje, niti kakva je anamneza, to je sigurno od vakcina. Profiteri dolaze u raznim bojama i oblicima, ali svima je zajedničko da su se veći deo svojih života bavili nekim sasvim običnim poslom tipa službenice u pošti, vlasnik pet shopa, taksista, knjigovoda, dok nisu odlučili da završe homeopatiju na fakultetu ili institutu za

ponudiće vam svoje usluge lečenja teta talasima, najnoviji model zaper aparata (guglajte, ne umem da objasnim šta je to), MMS kapi (sličnog sastava kao sredstvo za skidanje kamenca koje se daje deci da piju ili se klistiraju kako bi ubili parazite u telu) ili će vam naplatiti lečenje placebo efektom u naruđu popularno kao homeopatija. Životni moto mu je „dok je ovaca biće i šišanja“. Bučan zagovornik antivakcinacije, jer na zadrovom detetu ne može da zaradi. GURU i MANIPULATOR Naravno, da sada, u 21. veku ne bi raspravljali o broju žrtava usled

Manipulator, kao i guru, ima poremećaj ličnosti od histrioničnog do narcisoidnog, ali i niz životnih frustracija koje su zapravo i dovele do psihopatološkog stanja. Manipulator zna da ima gomilu sledbenika koji će ga podržati što god da napiše i davanje radikalnih izjava radi sakupljanje lajkova na internetu koristi za samopromociju i skretanje pažnje sa ličnih neuspeha. Glavna razlika između manipulatora i gurua je u tome što se guru prvi setio, a manipulator je samo iskoristio.

DOKAZANO: ATEISTI INTELIGENTNIJI OD RELIGIOZNIH LJUDI

Religioznost i inteligencija ne idu zajedno.

Britanski biolog i perjanica Novog ateizma Ričard Dokins (Richard Dawkins) rekao je: „Čitav islamski svet iznedrio je manje nobelovaca nego Triniti.“ Letos umalo nije razapet zbog tvita ovakve sadržine. Gnevnim foloverima promaklo je, međutim, da je dva dana ranije, u časopisu *Personality*

metaanalyse kojom su obuhvaćene 63 psihološke studije na temu odnosa između religijskih uverenja/ponašanja i inteligencije, publikovane u periodu 1928-2012. Tačnije, negativna korelacija zabeležena je u 53 od ukupno 63 studije, dok je u proestalih deset istraživanja, među kojima su studije izvedene na uzorku studenata crkvenih uni-

(Judith Hall), definišu inteligenciju kao „sposobnost rezonovanja, planiranja, rešavanja problema, apstraktnog mišljenja, razumevanja složenih pojmoveva, brzog učenja i učenja na bazi iskustva“. U pitanju je, dakle, tzv. analitička inteligencija, odnosno standardno shvaćena opšta kognitivna sposobnost[3] ili g-faktor[4]; u uzorak studija obuhvaćenih metaanalizom nisu ušla istraživanja koja se bave drugim oblicima inteligencije – na primer, kreativnom ili emocionalnom inteligencijom – o kojima unutar psihološke nauke nema zadovoljavajućeg konsenzusa[5]. Kada je reč o religioznosti, istraživači su je shvatili kao stepen uključenosti pojedinca u njene različite aspekte: subjektivne, kao što su verovanje u boga i natprirodna bića uopšte i oslanjanje na veru u cilju ublažavanja egzistencijalnih anksioznosti (na primer, strah od smrti); bihevioralne, kao što su praktikovanje molitve, odlazak na bogosluženja, članstvo u verskim organizacijama i sl. Očekivano, subjektivni aspekti religioznosti, intrinzična religioznost, snažnije modeluju negativnu korelaciju između inteligencije i vere u boga nego njeni bihevioralni aspekti, tj. ekstrinzična religioznost (upražnjavanje religijskih rituala i učešće u radu verske zajednice mogu biti posledica konformizma ili instrumenti za postizanje sasvim profanih ciljeva).

Ričard Dokins

and Social Psychology Review, objavljena studija[1] čiji rezultati sugerišu da ono što Dokins implicitno pripisuje muslimanima važi za verujući svet generalno: Religioznost i inteligencija ne idu zajedno.

„Između inteligencije i religioznosti postoji pouzdana negativna korelacija.“ Tako glasi ključni nalaz

verziteta[2], između religioznosti i inteligencije utvrđena pozitivna korelacija. Snažna negativna korelacija javlja se kao rezultat u 35, a snažna pozitivna korelacija – u dva slučaja.

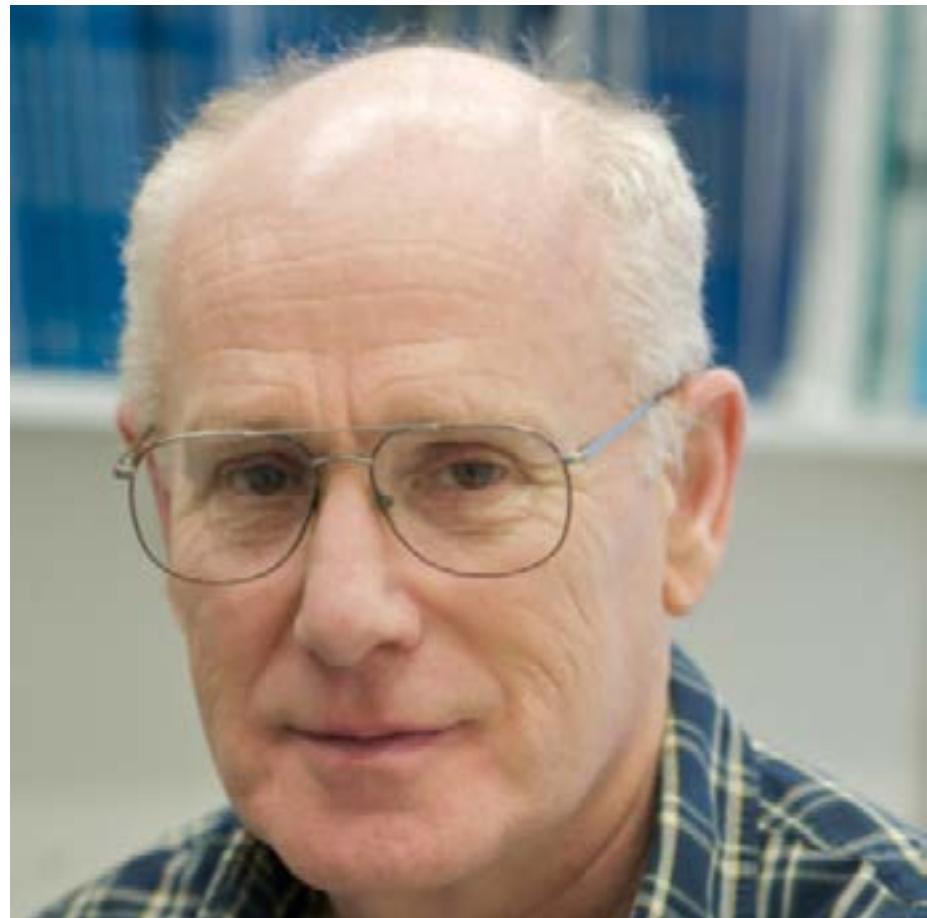
Autori metaanalyse, psiholozi Miron Zakerman (Miron Zuckerman), Džordan Silberman (Jordan Silberman) i Džudit Hol

Veći IQ – manja vera u boga

Zredu; što je neko inteligentniji, to je manja verovatnoća da će biti religiozan. Ali, šta ako je ovakva negativna korelacija uslovljena nekom trećom varijablom? Zakerman i saradnici testirali su tri plauzibilna kandidata za efekat treće varijable: rod, starost i obrazovanje.

Iako je poznato da su žene religiozne od muškaraca[6], pol/rod, pokazala je statistička analiza, niti umanjuje niti osnažuje negativnu korelaciju između inteligencije i religioznosti.

Kada je o starosti reč, statistička obrada jeste pokazala da je negativna korelacija između opšte kognitivne sposobnosti i vere u boga najmanje izražena na uzrastu pre koledža/fakulteta. Ovo se, međutim, uspešno može objasniti situacionim faktorom: dok žive s roditeljima, tinejdžeri poštuju kućni red; kada napuste roditeljski dom i odu na studije, imaju više slobode da samostalno biraju životni stil. Sem toga, negativna

Miron Zakerman

faktora „inteligencija“ bitno utiče na negativnu takođe korelaciju IQ - obrazovanje. Ergo, inteligencija će biti faktor koji doprinosi negativnoj korelaciji između obrazova-

biti uzročno-posledična. Ipak, dva seta podataka obuhvaćenih metaanalizom sugerisu da inteligencija utiče na (ne) religioznost.

Zakerman i saradnici testirali su tri plauzibilna kandidata za efekat treće varijable: rod, starost i obrazovanje.

korelacija između IQ i religioznosti ipak opstaje u svim starosnim grupama.

Treći faktor, obrazovanje, ujedno je najintrigantniji, imajući u vidu da je on sam koreliran i sa inteligencijom i sa religioznošću. Zakermanova statistička analiza pokazala je, međutim, da je inteligencija snažnije negativno povezana s verom u boga nego obrazovanje. Dalje, kontrola faktora „obrazovanje“ ne utiče značajno na negativnu korelaciju IQ - religioznost. S druge strane, kontrola

nja i religioznosti, a ne obrnuto. Nakon isključenja efekta treće varijable, ostaje ključno pitanje:

Da li inteligencija umanjuje sklonost ka religiji?

Negativna korelacija između inteligencije i religioznih uverenja/ponašanja pokazuje da između dve posmatrane pojave postoji veza, ali ne govori ništa o prirodi te veze, koja ne mora nužno

Prvi čine četiri studije koje Zakerman i saradnici nazivaju time gap studijama. Reč je o istraživanjima u kojima je inteligencija ispitanički merena 3 do 25 godina pre nego što će im se istraživači vratiti s ciljem da evaluiraju stepen njihove religioznosti. U sva četiri, izmereni IQ pokazao se kao pouzdan prediktor snage religioznih uverenja i prakse: viši IQ – niža subjektivna i bihevioralna religioznost. Ovakav zaključak podržan je i drugim setom podataka, tj. rezultatima dve spektakularne longitudinalne

dinalne studije: Termanova kohorta darovitih i „Hanter“ studija. Stenfordski psiholog i pionir među istraživačima inteligencije Luis Terman (Lewis M. Terman) započeo je, 1921. godine, praćenje nešto više od hiljadu i po devojčica i dečaka, kojima je na uzrastu od deset godina izmeren IQ od najamnje 135 (prosečan IQ iznosi 90-110). U sklopu redovnih anketa, intervjuja i testiranja, kojima su članovi Termanove kohorte podvrgavani na svakih pet godina – sa nekolicinom još uvek živih subjekata studija je i danas u toku – popularni Termiti izjašnjavali su se i o svojim religijskim uverenjima i praksama.

Slučaj je hteo da se anketiranje Termanovih genijalaca najmanje četiri puta vremenski poklopi s Galupovim reprezentativnim anketama o religioznosti Amerikanaca. Poređenja dva skupa podataka pokazuju da su Termiti bitno manje religiozni od opšte populacije.

Sam po sebi, ovaj nalaz i ne bi morao da predstavlja iznenađenje. Ono je, međutim, utoliko veće što je 60 odsto pripadnika Termanove kohorte odrastalo u izrazito religioznoj primarnoj sredini i vaspita-

Džordan Silberman

140. Da li su i koliko religiozni kada odrastu?
Da bi odgovorili na ovo pitanje, istraživači su kontaktirali nekadašnje učenike elitne njujorške škole u dva navrata – kada su napunili

uspeh. Sve u svemu, visok IQ na ranom uzrastu ne samo što prethodi, već i uspešno predviđa nizak stepen religioznosti u srednjem i zrelog dobu.

Sve u svemu, visok IQ na ranom uzrastu ne samo što prethodi, već i uspešno predviđa nizak stepen religioznosti u srednjem i zrelog dobu.

vano u strogo religioznom duhu. Uprkos tome, dominantno su se razvili u ateiste.

„Hanter“ studija [7] Termanovim genijalcima pridružuje drugu grupu darovite dece – učenike njujorške Hunter College Elementary School (for the intellectually gifted), čija je upisna politika takva da u svoje klupe prima decu sa koeficijentom inteligencije iznad

38, odnosno 50 godina. Baš kao i Termiti, pokazuju rezultati, i Hanterovci su značajno manje religiozni u poređenju s opštom populacijom; na primer, samo 15 odsto onih koji su završili ovu osnovnu školu navodi religiju kao mogući izvor ličnog zadovoljstva, dok manje od jedan odsto njih religijske/spiritualne vrednosti prepoznaće kao varijablu relevantnu za lični

Zašto su intelligentniji ljudi manje religiozni?

Većina istraživača barata s jednim od sledeća tri objašnjenja:

1. Ateizam kao nekonformizam

Prema ovom objašnjenju, intelligentniji ljudi su manje skloni

konformizmu, pa samim tim i prihvatanju religioznih uverenja i praksi. Ono počiva na dve implikite prepostavke: pod jedan, da je ateizam pokazatelj nekonformizma, naravno, u većinskoj verujućoj sredini; pod dva, da inteligencija i nekonformizam stoe u pozitivnoj korelaciji. I jedna i druga imaju solidnu empirijsku potporu.

Mada rasprostranjenost vere u boga varira kroz nacije i kulture, sasvim je bezbedno reći da je više od polovine svetske populacije religiozno. Polazeći od podataka[8] o rasprostranjenosti religioznosti, tj. ateizma u 137 zemalja, koje je prikupio američki sociolog Fil Zakerman (Phil Zuckerman), istraživači su došli do proračuna da je čak 89 odsto globalne populacije religiozno[9].

S jedne strane, ovakvo objašnjenje ne bi moglo da stoji u slučaju skandinavskih zemalja, na primer, imajući u vidu da u njima ateisti čine većinu. Ateizam nekonformističkim ponašanjem ne čini, među-

šanju većine bilo normama svoje primarne grupe ili bližeg okruženja.

2. Ateizam kao kognitivni stil

Ovo je najrasprostranjenije objašnjenje inverznog odnosa između inteligencije i religioznosti. Po njemu, intelligentni ljudi teško prihvataju hipoteze koje nije moguće empirijski testirati i koje se opiru zakonima logike[12].

Religiozni ljudi ne tvrde da je njihova vera u boga zasnovana na logičkom rasuđivanju ili naučnim dokazima. Drugim rečima, teško da su ateisti specifični po tome što prepoznaju da je ideja o postojanju boga nelogična i naučno neutemeljena. Verujući i ateisti se, po sve mu sudeći, razlikuju po onome što psiholozi nazivaju kognitivni stil. Dvosistemske teorije ljudske kognicije[13] prave razliku između analitičkog i intuitivnog stila mišljenja (u literaturi se na njih referiše i terminima „sistem 1“ i „sistem 2“, odnosno „sporo“ i „brzo“

ce – kognitivne štakе, koje dovode do brzog, ali najčešće pogrešnog zaključka ili rešenja za određeni problem[15],[16],[17].

Način na koji religiozna uverenja postaju deo priče o inteligenciji i kognitivnom stilu zanimljiv je sam po sebi. Dok neki istraživači sugeriraju da je vera u boga stvar intuicije[18],[19], koja se može prevazići obrascima analitičkog mišljenja, drugi smatraju da su religiozna uverenja zapravo kontraintuitivna[20] (baš zato što prkose logici i empirijskoj validaciji). I jedni i drugi se, međutim, slažu da dobar rezultat na CRT-u i visok IQ stoje u negativnoj korelaciji s religioznosću.

3. Ateizam i religioznost kao funkcionalni ekvivalenti

Najjednostavnije rečeno, ova teorija sugerira da ateizam intelligentnijim ljudima obezbeđuje ono što vera u boga obezbeđuje vernicima, ma šta to ono bilo[21]. Drugim rečima, religija zadovoljava neke

Osobe višim IQ su samouverenije i odlučnije da se suprotstave bilo mišljenju i ponašanju većine bilo normama svoje primarne grupe ili bližeg okruženja.

tim, samo eventualna pripadnost manjinskoj grupi ateista. Religioznost, naime, nije ograničena na privatna uverenja vernika. Njena šira, društvena uloga ogleda se u ojačavanju socijalnih veza među pripadnicima određene grupe i unutar grupne kohezije. Drugim rečima, čak i ako ne živate u većinski religioznoj sredini, vaš ateizam jeste suprotstavljanje unutargrupnim kohezionim silama.

Kada je reč o drugoj premisi – pretpostavci da su intelligentniji ljudi manje skloni konformizmu – za nju postoji obilje empirijskih dokaza[10],[11]. Osobe s višim IQ su samouverenije i odlučnije da se suprotstave bilo mišljenju i pona-

štenje). Analitičko mišljenje je kontrolisano, sistematsko, poštuje logička pravila i relativno sporo. Za razliku od njega, intuitivno mišljenje je automatsko, refleksno, zasnovano na heuristikama (mentalnim, tj. kognitivnim prečicama), spontano (uglavnom nesvesno) i relativno brzo.

Ideja je da su intelligentniji ljudi skloniji analitičkom mišljenju, a da ono vodi odbacivanju religije. Standardni test analitičkog mišljenja, test kognitivne refleksije (CRT)[14], empirijski potvrđuje sklonost ljudi s većim IQ da se oslanjaju na ovaj obrazac mišljenja. Ljudi koji beleže dobre rezultate na testu kognitivne refleksije ujedno uspešno zaobilaze mentalne preči-

potrebe, koje se mogu zadovoljiti i na druge načine. Koje su to potrebe?

Religija kao izvor lične kontrole

Pod jedan, religija je sredstvo eksterne kontrole, u smislu da omogućuje percepciju sveta kao uređenog i predvidivog (za razliku od nasumičnog i haotičnog). Pod dva, ona može biti izvor snažnog osećaja lične kontrole (nad sopstvenim životom, okruženjem...), budući da pojedinac veruje da ima lični odnos sa svemogućim bogom. I zaista, kada istraživači u eksperimentalne svrhe umanjuju osećaj lične kontrole ispitaniča,

Džudit Hol

Religija i samoprocena

Ljudi imaju potrebu da sebe vide u dobrom svetlu. Nužno, motivisani su da sebe procene kao vredne. U ovom kontekstu, teoretičari ističu značajnu ulogu intrinzične religioznosti: Kulture koje drže do vere u boga, religioznost vrednuju kao cilj sam po sebi, što vernicima daje materijal da se dožive u pozitivnom svetlu. Inteligencija, međutim, jednako može biti izvor povoljne samoprocene. Jedan od dokaza proizilazi iz studija koje beleže pozitivnu korelaciju između inteligencije i samopouzdanja. Sem toga, testovi ličnosti pokazuju da intelligentniji ljudi imaju dobre skorove na crtama kao što su savestnost, otvorenost, emocionalna stabilnost, dopadljivost... Ukoliko

Kulture koje drže do vere u boga, religioznost vrednuju kao cilj sam po sebi, što vernicima daje materijal da se dožive u pozitivnom svetlu.

snaga njihove vere u boga se povećava[22],[23],[24]. Inteligencija, takođe, bilduje osećaj lične kontrole. Zakerman i saradnici identifikovali su osam studija u kojima je pokazana korelacija između dve varijable. Dodatno, intelligentni ljudi su samoefikasni, tj. veruju da su u stanju da samostalno postignu ciljeve kojima teže. Ele, ukoliko inteligencija nosi jači osećaj lične kontrole i samoefikasnosti, utoliko je logično očekivati da intelligentni ljudi imaju manju potrebu za veru u boga.

Religija kao autoregulacija

Pregled psiholoških istraživanja ukazuje na (ne tako jaku) korelaciju religioznosti s dobrim akademskim postignućima i pozitivnim

životnim ishodima[25]. Kao medijatori ove veze uglavnom se predlažu autoregulacija, tj. sposobnost pojedinca da svoje ponašanje prilagodi i modeluje prema postavljenim ciljevima, tesamokontrola, odnosno sposobnost pojedinca da zanemari male, instantne nagrade ukoliko će mu to, kasnije, doneti veću satisfakciju.

S druge strane, i jedan i drugi mehanizam, autoregulacija i samokontrola, stoje u pozitivnoj korelaciji s inteligencijom[26]. Istovremeno, inteligencija je negativno korelirana s impulsivnošću[27]. Šta god da je uzrok pozitivne međuzavisnosti između inteligencije i kapaciteta samokontrole, ova veza sugerira da intelligentnijim ljudima bog nije potreban, barem kada je reč o religiji kao izvoru samokontrole i ili autoregulacije.

intelligentni ljudi sebe vide kao nosioce ovih osobina, onda im religija kao osnov visoke samoprocene nije potrebna.

Religija i emocionalno vezivanje

Rеч je o teoriji koja religiju vidi kao izvor sigurnosti i unutrašnjeg mira u stresnim prilikama[28]. Drugim rečima, vernik s bogom uspostavlja vezu nalik vezama koje stvara s osobama iz primarnog i šireg okruženja, nalazeći u njemu pribedište u situacijama gubitka (na primer, smrt bliske osobe) i drugim stresnim ili ugrožavajućim situacijama. Zaista, istraživanja pokazuju da se ljudi često okreću bogu nakon gubitka voljene osobe, što često ume da umanji ličnu patnju. Isto tako, bog neretko igra ulogu pribedišta usled pretnje samoćom/usamljenošću.

Ponovo, inteligencija obavlja iste ove funkcije, ali na druge načine. Uzmimo samoću i/ili usamljenost; inteligentni ljudi lakše pronalaze partnere, pri čemu je inteligencija, dodatno, u negativnoj korelaciji s verovatnoćom razvoda.

Na kraju, pre nego što na osnovu rezultata predstavljene metaanalize izvedete dalekosežne zaključke, imajte na umu sledećih nekoliko napomena:

- Studije zasnovane na velikim setovima agregatnih podataka daju dobar uvid u grupne trendove, ali gotovo ništa ne govore o pojedincima. Dakle, iako su ateisti u proseku intelligentniji od vernika, to ne znači da je svaki pojedinačni ateista intelligentniji od svake pojedinačne religiozne osobe i da na individualnom nivou nema upravo suprotnih primera.

- Inteligencija, merena modernim testovima, pokazuje normalnu distribuciju u populaciji. Koju god grupu da uzmete za predmet istraživanja, uključujući vernike i ateiste, pouzdano smete da predvite da će većina njenih pripadnika, otprilike 68 odsto, biti unutar opsega od jedne standardne devijacije od prosečne vrednosti; ako je prosečan IQ 100, to znači da će 68 odsto pripadnika određene grupe imati IQ koji se kreće između 85 i 115).

- Na velikom uzorku, i male razlike pokazuju se značajnim. To praktično znači da ovakve razlike, iako statistički bitne, nemaju praktičnih implikacija.

- Negativna korelacija između inteligencije i religioznosti ne znači da inteligencija uslovjava ili uzrokuje ateizam.

- Sama korelacija zahteva dodatna razjašnjenja, odnosno njeno objašnjenje je nepotpuno bez uzimanja u obzir šireg društvenog konteksta. Na primer, prema podacima koji su ušli u uzorak studije, Kuba i Vijetnam spadaju u

dominantno ateističke nacije, što se ne bi dalo očekivati na osnovu nacionalnih IQ ove dve zemlje, koji iznose 85, odnosno 94. Drugim rečima, kulturno-istorijske okolnosti, tj. činjenica da se radi o komunističkoj i bivšoj komunističkoj državi, očigledno bolje objašnjava rasprostranjenost ateizma u konkretnim slučajevima. Isto tako, teško da se IQ stanovnika zemalja bivšeg istočnog bloka bitno izmenio (naniže) od pada komunizma do danas, što je period u kojem je došlo do izrazitog rasta religioznosti u ovim državama.

<https://mindreadingsblog.wordpress.com/2014/01/28/inteligencija-religija-ateizam/>

ty: The mediating role of message reception. *Psychological Bulletin*, 111(1), 156-71.

[12] Nyborg, H. (2009). The intelligence-religiosity nexus: A representative study of white adolescent Americans. *Intelligence*, 37(1), 81-93.

[13] Kahneman, D. (2003). A perspective on judgment and choice: Mapping bounded rationality. *American Psychologist*, 58(9), 697-720.

[14] Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 25-42.

[15] Cokely, E.T., & Kelley, C.M. (2009). Cognitive abilities and superior decision making under risk: A protocol analysis and process model evaluation. *Judgment and Decision Making*, 4(1), 20-33.

[16] Toplak, M.E., West, R.F., & Stanovich, K.E. (2011). The Cognitive Reflection Test as a predictor of performance on heuristics-and-biases tasks. *Memory & Cognition*, 39(7), 1275-89.

[17] Campitelli, G., & Labollita, M. (2010). Correlations of cognitive reflection with judgments and choices. *Judgment and Decision Making*, 5(3), 182-91.

[18] Shenhav, A., Rand, D.G., & Greene, J.D. (2012). Divine intuition: Cognitive style influences belief in God. *Journal of Experimental Psychology: General*, 141(3), 423-28.

[19] Gervais, W.M., & Norenzayan, A. (2012). Analytic thinking promotes religious disbelief. *Science*, 336(6080), 493-96.

[20] Pennycook, G., Cheyne, J.A., Seli, P., Koehler, D.J., & Fugelsang, J. A. (2012). Analytic cognitive style predicts religious and paranormal belief. *Cognition*, 123(3), 335-46.

[21] Sedikides, C., & Gebauer, J.E. (2010). Religiosity as self-enhancement: A meta-analysis of the relation between socially desirable responding and religiosity. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 17-36.

[22] Kay, A.C., Gaucher, D., McGregor, I., & Nash, K. (2010). Religious belief as compensatory control. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 37-48.

[23] Kay, A.C., Gaucher, D., Napier, J.L., Callan, M.J., & Laurin, K. (2008). God and the government: Testing a compensatory control mechanism for the support of external systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(1), 18-35.

[24] Laurin, K., Kay, A.C., & Moscovitch, D.A. (2008). On the belief in god: Towards an understanding of the emotional substrates of compensatory control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(6), 1559-62.

[25] McCullough, M.E., & Willoughby, B.L.B. (2009). Religion, selfregulation, and self-control: Associations, explanations, and implications. *Psychological Bulletin*, 135(1), 69-93.

[26] Shamosh, N.A., & Gray, J.R. (2008). Delay discounting and intelligence: A meta-analysis. *Intelligence*, 36(1), 289-305.

[27] Dolan, M., & Fullam, R. (2004). Behavioural and psychometric measures of impulsivity in a personality disordered population. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 15(3), 426-450.

[28] Kirkpatrick, L.A. (1998). God as a substitute attachment figure: A longitudinal study of adult attachment style and religious changes in college students. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(9), 961-973.

Marko Ekmedžić
Veliki Prasak, ©2020

religi-OFF

Intervju sa ZDENKOM DUPLANČIĆEM borcem Prve proleterske brigade

Grad Split nije za džabe nazvan „Crveni“. Otpor prema okupatoru bio je veliki. KPJ i SKOJ su bile jake i dobro organizovane ilegalne organizacije.

Rođeni ste 1929. godine u Splitu. Sta je najupečatljivije čega se sećate iz perioda pre II Svetskog rata?

Pošto pripadam staroj splitskoj porodici, najupečatljivija sećanja su mi ostala u obeležavanju raznih manifestacija koja su prikazivala narodne običaje grada Splita kao što je obeležavanje Karnevala, proslave grada Splita za Svetog Duju, nastupanja javnih splitskih orkestara (vatrogasni, sokolski, železničarski) na otvorenom (na rivi), posete pozorišnim predstavama sa roditeljima, gde su se izvodile predstave iz života grada i naroda

Dalmacije kao i opere i operete (posebno Splitski akvarel i Mala Florami koje je napisao Splićanin Ivo Tijardović). Mi deca smo bili obavezni da posetimo rodbinu i da čestitamo Novu godinu, za šta bismo dobijali poklone kao i za Svetog Nikolu i Luciju gde su nam roditelji, meni i sestri, na skrivenim mestima ostavljali poklone.

Da li je vaša porodica bila religiozna?

Da. Moja porodica je bila religiozna, a posebno otac. Moj otac Ivan, ne zato što je bio moj otac, bio je dosta religiozan a što se ogledalo u poseti crkvenim obredima, odnos prema ljudima bio je blag, nikada ga nisam čuo da je izgovorio ružnu reč, a posebno psovku ili pominjanje božjeg imena, za razliku od majke koja je takođe bila religiozna, ali ne tako. U našoj kući su se praznovali Božić i Uskrs, a i postilo se. Pre jela i pred spavanje bio je običaj molitve.

Međutim, u našoj rodbini nije bilo tako. Bili su dosta liberalni tj. nešto su morali u tom smislu da ispoštuju. Ujaci, stričevi i tetke dosta su naginjali ka liberalnom građanskom društvu što odgovara

levici (učlanjeni u sindikate i KPJ).

Kakav je bio Vaš odnos prema religiji pre nego što ste postali član SKOJ-a, a kakav posle?

Iz napred navedenog može se zaključiti da je moj odnos prema religiji bio diktiran odnosom roditelja prema meni, tako da sam sve ono što su diktirali ispunjavao (molitve, ispovest, pričest, krizma i drugo što nalaže vera).

Moj odnos posle bio je takav, koliko je to bilo moguće, da izbegavam sve iz religije, obrede, vodeći računa da ne dolazim u sukob sa roditeljima koje sam poštovao.

Šta je na Vas presudno uticalo da se opredelite za ideologiju netipičnu za nekog ko potiče iz imućne porodice?

Već kao klinac od 12 godina, kao

đak klasične gimnazije u Konviktu na otoku Braču, imao sam priliku, budući odvojen od kuće, da se družim i sa starijima od sebe. Dolaskom okupacije 1941. godine grad Split je bio sa delom Dalmacije priključen Italiji, dok je otok Brač pripao tzv. NDH. Ovim stanjem došlo je do diferencijacije među učenicima, tj. mi koji smo pripadali Italiji odbili smo da poštujemo hrvatske nove zakone (članstvo u ustaškoj mlađeži, što je bilo obavezno), mada i oni drugi nisu bili zadovoljni što moraju. Kako je u to vreme postojala u mestu partijska organizacija, organizovali smo i uspeli u namerama. Tu počinju začeci razmišljanja o stanju u zemlji mada i sa činjenicom da smo sada postali Italijani.

okupacije ustaške i nemačke vojske u gradu nije bilo.

Italijanska vojska, a posebno fašističke jedinice (crne košulje) i policija zavodile su teror. Bilo je dosta hapšenja, streljanja, slanja u italijanske logore i paljenja okolnih sela.

Mi, skojevci, bili smo veoma aktivni u pružanju otpora oku-

razbijanje naziva ulica sa novim italijanskim nazivima, praćenju agenata i jedinica radi dostavljanja informacija o istima, krađe dokumenata, bombaškim napadima, krađi naoružanja i drugog. Međutim, na sastancima se prerađivala i marksistička literatura, kao npr. Dijalektički marksizam IV glava istorije SKPB (Rusije), čitavi izveštaji o situaciji kod nas i u svetu. Znači, pored aktivnosti protiv okupatora i domaćih slugu, mi smo se i marksistički uzdizali, kako sam naveo, a i rusku literaturu smo ponekad na čitanje dobijali („Kako se kalio čelik“ i „Moji univerziteti“).

Sve je to uticalo da i do današnjeg dana ostanem veran idealima svo-

Tokom rata, skoro svaki treći Splićanin bio je uključen u NOB, bilo da je učestvovao u partizanskim jedinicama u aktivnoj borbi ili u pokretu otpora u gradu, izvodeći diverzije.

Da li je u Splitu, za vreme okupacije, bilo ilegalnih akcija u kojima ste učestvovali?

Dolaskom u Split, napuštajući NDH, od strane SKOJ-a zapažen sam kao protivnik fašizma i negde avgusta 1942. godine, primljen sam u SKOJ.

Grad Split nije za džabe nazvan „Crveni“. Otpor prema okupatoru bio je veliki. KPJ i SKOJ su bile jake i dobro organizovane ilegalne organizacije. Narod Splita, može se reći, pružio je veliki otpor okupaciji. Tokom rata, skoro svaki treći Splićanin bio je uključen u NOB, bilo da je učestvovao u partizanskim jedinicama u aktivnoj borbi ili u pokretu otpora u gradu, izvodeći diverzije. U Splitu se nije igrao fudbal, bojkotovala su se pozorišta i kina, sve ono što je imalo za svrhu da grad dobije sliku kao da se ništa nije desilo. U to vreme

patoru. Bili smo organizovani po čelijama (grupama), u svakoj grupi do 5 članova, na čelu sa sekretarom. Konspiracija je bila u prvom planu, da se ne otkrijemo. Sastanci su se održavali vani ili u nekoj nama nepoznatoj prostoriji zbog konspiracije. Pored aktivnosti kao što su bacanje letaka protiv okupatora raznih sadržaja,

je mladosti.

Moram da kažem da je naša služavka bila član KPJ, a majka aktivna član AFŽ. U našoj kući su se skrivali ilegalci i držala se narodna pomoć i sanitetski materijal namenjen partizanima i ugroženim porodicama. Međutim, moj otac za ovo ništa nije znao. On se inače nikada i nije bavio politikom što mu je bilo strano. Kao vrstan tapetarski majstor i kao takav poznat u gradu, bio je veoma cenjen, tako da je naša kuća bila van sumnje od strane okupatora, što je posle koristilo.

U partizane ste otišli 1943. Kako se to dogodilo?

U partizane se iz Splita moglo ići samo organizovano, pošto je grad sve vreme bio u žici tj. okružen bunkerima i stražama.

Neposredno pre kapitulacije Italije, mi organizovani bili smo spremni da aktivnostima i borbom ako zatreba, oslobođimo grad pre dolaska Nemaca i ustaša i to se dogodilo. Split su oslobođili sami građani i grad je bio sloboden 20 dana. Ja kao skojevac sam tih 20 dana bio van grada na položajima naših partizanskih jedinica braneći ulazak neprijatelja, vodeći svakodnevne borbe sa neprijateljem, uz stalno bombardovanje naših položaja. Kako se tu u blizini Splita našla Prva proleterska NOU brigada, nas grupu boraca uputilo je naše rukovodstvo u popunu brigade u kojoj sam dočekao i kraj rata.

kom rekao.

Kakva je bila nacionalna i religijska struktura boraca I Proleterske brigade?

Prva proleterska NOU brigada u kojoj sam ratovao bila je prva regularna jedinica naše NOB tj. rodonačelnica pobedonosne Jugoslovenske armije koja je sopstvenim snagama oslobođila zemlju (ovde ne isključujem pomoć Crvene armije i zapadnih saveznika). Formirana je 21. decembra 1941. godine u malom bosanskom mestu Rudo. Naredbu o formiranju potpisao je Josip Broz Tito

ca. Prvi komandant brigade bio je Koča Popović.

Brigada je imala 6 bataljona i to 2 bataljona crnogorskih boraca i 4 bataljona boraca iz Srbije. Tokom rata brigada se popunjavala od boraca iz svih krajeva naše zemlje, čak i jednim bataljonom Italijana, tako da je kroz brigadu prošlo blizu 14.000 boraca.

Napominjem da je posle oslobođenja Beograda prvi put popunjavana mobilisanim mladićima (oko 5.000), rođeni do 1927. godine. Brigada je bila škola kadrova isto tako i rasadnik kadrova pri formiranju drugih jedinica.

Brigada je dala 84 narodna heroja, od kojih 38 nije dočekalo slobodu. Na dan formiranja brigade 32 bor-

Kako se tu, u blizini Splita, našla Prva proleterska NOU brigada, nas grupu boraca uputilo je naše rukovodstvo u popunu brigade u kojoj sam dočekao i kraj rata.

Koji Vam je najtraumatičniji ratni događaj?

U partizanima nisam doživeo nikakvu traumu kao što ovi današnji borci doživljavaju, a jasno mi je zašto. Nisam se bojao u borbi, što je možda čudno da se kaže. Jedino što je bilo teško je to što smo kao brigada uvek bili aktivni, u borbi ili marševanju u svim meteo uslovima, slabo odeveni i uz dosta gladovanja s obzirom da se ratovalo u pasivnim krajevima gde je bilo mnogo vojske (Dalmacija, Bosna, Crna Gora, Sandžak). Tek u Srbiji nije bilo gladi i kasnije posle oslobođenja Beograda. Imao sam 100% šanse da poginem kod napada na Ub i pred Zagrebom, dva dana pred kraj rata.

Koji ratni događaj vam je ostao u najpriyatnijem sećanju?

Mislim da sam pod gornjom tač-

u ime CK KPJ i Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije. Na dan formiranja brigade u stroju je bilo 1.196 boraca, od toga 71 drugari-

ca su bili fakultetski obrazovani, 83 su bili studenti raznih fakulteta, 165 učenika raznih srednjih škola, 66 službenika, 14 oficira bivše Jugoslovenske kraljevske vojske i 15 podoficira, 12 žandarma, 471 radnika, 330 seljaka i 8 drugih zanimanja.

Među navedenima bilo je 450 članova KPJ i 200 članova SKOJ-a, a 6 boraca brigade bili su učesnici Španskog građanskog rata.

Nacionalni sastav brigade bio je sledeći: Srba 63,3%, Hrvata 14,4%, Crnogoraca 9,15%, Muslimana (sada Bošnjaka) 2,2%, Slovenaca 0,33%, Makedonaca 0,1%, Italijana 3,9%, Bugara 0,23%, Jevreja 0,33%, Mađara 0,23%, Rusa 0,2% i 5,3% ostalih.

Prosečna starost boraca bila je 22 godine.

Brigada je u borbama izgubila 4.418 boraca, a ranjeno je oko 6.500 boraca.

Brigada je nanela velike gubitke neprijatelju i prema proceni bilo je

više od 10.000 ubijenih, a zarobljenih oko 20.000 boraca.

Ratnu zastavu brigade krase pet najviših ratnih ordena, među kojima je i Orden narodnog heroja.

Uprkos snažnom revizionističkom narativu prisutnom u poslednjih 30-ak godina i democraziji partizana samo zato što su de fakto komunistički pokret, lako je pronaći fotografije na kojima se borci sahranjuju uz religijske obrede i uz prisustvo sveštenika. Kakva je bila, po tom pitanju, situacija u Vašoj brigadi?

Za vreme mog boravka u brigadi nisam prisustvovao ni jednom činu sahrane pognulog borca u prisustvu sveštenika. Međutim, ne isključujem takvu mogućnost sahrane pognulog na Sremskom frontu, ali u pozadini nas u rogovima, od strane pokojnikovih roditelja.

U oslobođanju koliko gradova bivše SFRJ ste lično učestvovali?

Splita, Bugojna, Jajca, Pribroja, Bajine Bašte, Užica, Valjeva, Uba, Beograda, Vukovara, Novske, Zagreba i na desetine varošica u Dal-

maciji, Bosni, Srbiji i Hrvatskoj.

Šta ste studirali nakon rata?

Posle rata sam kao perspektivan kadar ostao u Jugoslovenskoj armiji i završio sve potrebne vojne škole i posebno ispite za čin višeg oficira majora tako da sam u penziju otišao kao pukovnik avijacije. Osnovno školovanje sam završio odmah posle rata u SSSR-u, a više i visoko u SAD i Višoj vojnoj vazduhoplovnoj akademiji u Beogradu.

Živeli ste i usavršavali se u SAD i SSSR u doba Hladnog rata. Kako vidite razlike između njih i da li je bilo nekih sličnosti?

Vidim u različitim nivoima, dok kod Rusa ima dosta teorije (slično kao kod nas), kod Amerikanaca ima više prakse. Ja sam se školovao vani kada naši državni odnosi u tom vremenu nisu bili loši obzirom na državnu politiku sa tim zemljama u to vreme.

Da li ste kontaktirali sa bivšim sveštenicima, a potonjim funkcio-

nerima SFRJ ministrom Vladom Zečevićem i gradonačelnikom

Novog Sada Alimpijem Popovićem?

Nisam kontaktirao.

U sukobu sa četnicima po Bosni Vi i vaši drugovi ste pevali: „Vi ste sluge Ante Pavelića!“. Kako

Brigada je dala 84 narodna heroja, od kojih 38 nije dočekalo slobodu.

je došlo do toga da se četnički pokret u nacionalističkim krugovima sada percipira kao antifašistički?

Ovde je u osnovi imovina - novac, a najmanje ideologija. Oni znaju ko su bili četnici, njihovi preci, ali im je data mogućnost da naslede njihovu imovinu. Svakako da ima i onih koji gledaju i ideošku stranu tj. sistem.

Revizionizam slično deluje i u Hrvatskoj. Ustaše više nisu zločinci i sluge okupatora, već su „borci za slobodu hrvatskog naroda“.

Sve što kažete za situaciju u Hrvatskoj, ja se slažem. Naši

Split više nije onaj moj Crveni Split. U njemu ima više drugih nego Spilićana. Mislim na doseljenike. Ovaj nesretan bratoubilački rat tome je doprineo tako da je doista njih se doselilo posle rata gde je svega bilo mada se dosta njih i

Od SKOJ-evskih dana proučavate marksizam. Koliko je marksistička teorija -aktuelna danas?

Marsizam nikada nije bio u celini odbačen osim kod fašističke ideologije. Mislim da u pojedinim zemljama o ovome vode računa,

Cilj nam mora biti i uključivanje u naše aktivnosti mladih, onda nam je zagarantovana perspektiva za 20, 30 i 50 godina.

drugovi borci, kako Hrvati tako i Srbi, imaju velike teškoće da se bore protiv tih fašističkih boraca i vidim da imaju podršku pojedinih sličnih iz vani.

Međutim, većina naroda je razočarana stanjem u zemlji i ne podržava takve stvari, ali su oni agresivni, a i crkva ima dobar ideo u tome.

Zašto i kako je Vaš rodni grad Split doživeo transformaciju od najpartizanskijeg grada u Hrvatskoj do pro-ustaškog?

razočaralo.

Ne bih rekao da je Split proustaški iako se aktivnosti tih proustaških grupa s vremena na vreme aktiviraju. Starim Spilićanima a i ostalima sve se smučilo i kukaju za starim vremenima.

Posebno mi, Spilićani sa Mediterana, nama je stran svaki nacionalizam - šovinizam jer preko mera mi smo kontaktirali sa celim svetom tako da kod nas taj nacionalizam nije bio primaran već klasni odnos prema stvarima.

a u ovoj sadašnjoj situaciji posle pandemije koronavirusa 19, postaće još aktuelniji.

Upliv kvaziistoričara i nacionalističkih ideologa u javni diskurs svih republika bivše SFRJ doneo je revizionizam. Kako procenjujete razvoj događaja u narednih 20, 30 ili 50 godina?

Teško pitanje na toliki rok. Mi sa ovih prostora u svakoj državici posebno se borimo za isto, a i zajedno se borimo, kako teoretski kroz razna razmatranja na raznim forumima – sastancima, štampi, i zajedničkom obeležavanju istorijskih događaja iz NOB-a. Ne ide to lako, jer su potrebna za sve ovo i finansijska sredstva koja nedostaju, ali ćemo se i dalje boriti. Ipak postižemo rezultate u odnosu na to kako je bilo ranije. Cilj nam mora biti i uključivanje u naše aktivnosti mladih, onda nam je zagarantovana perspektiva za 20, 30 i 50 godina.

Koji je svetonazor naneo veću štetu levim idejama, kapitalistički konzumerizam ili primitivni nacional-šovinizam?

Štetu su naveli oboje, međutim smatram da primitivni nacional-šovinizam ima prevagu, jer on zna biti u većoj populaciji.

HRONIKA

Miroslav Gavrilović Irinej rekao je da veruje da dim od tamjana štiti i od aktuelnog korona virusa, te da se stoga on zaraze uopšte ne plaši.

13. mart 2020.

Srpska pravoslavna crkva (SPC) objavila je na svom sajtu molitvu rumunskog patrijarha Danila namenjenu borbi protiv virusa korona. Rumunski patrijarh Dan Ilije Čobotea, zvani Danijel ili Danilo, uputio je molitvu svim eparhijama Rumunske patrijaršije „za izbavljenje od epidemije virusa korona“. Prema tekstu molitve, sveštenik čita molitvu okrenut prema istoku.

<http://skr.rs/90j>

13. mart 2020.

Miroslav Gavrilović Irinej rekao je da veruje da dim od tamjana štiti i od aktuelnog korona virusa, te da se stoga on zaraze uopšte ne plaši. Poručio je građanima da slobodno posećuju crkve i manastire ne plašeći se da se tamo mogu zaraziti virusom.

Njegov podređeni, protodakon Ljubomir Ranković dodao je da je to taj duhovni momenat koji se dešava prilikom kađenja tamjanom i paljenja sveća. Duhovno je dominantnije nad fizičkim i tako se događa čudo u crkvi zbog koga u njoj nema absolutne nikakve opasnosti od zaraze niti od bolesti.

<http://skr.rs/90r>

16. mart 2020.

Ljubiša Ostojić, tzv. episkop dioklijski Metodije predvodio je litiju ulicama Podgorice gde je sveštenik Nenad Ilić iz Amsterdama kazao da se „ništa veće i važnije ne dešava u pravoslavlju i svetu od ovoga ovde“ - protestnih skupova zbog novog zakona o slobodi veroispovesti.

„Pobedićemo“, ocenio je Ilić i pozvao da se, „da bismo sačuvali svetinje, mora sačuvati svetost svih nas, da volimo bližnje.“

<http://skr.rs/90B>

24. mart 2020.

Episkop zvorničko-tuzlanski Rade Sladojević Fotije pozvao je vernike da dolaze u hramove na molitve i pričešća, jer ne treba da se plaše koronavirusa. On je služio Svetu liturgiju u Sabornom hramu u Zvorniku i objasnio da je pojavom virusa vreme „da se pokaže da li je vera duboko u srcu vernka i da nema straha“.

„Kada dođe neko zlo ili epidemija, treba svi da kaže-mo da je Bog naš moćniji od svakog zla i epidemije i idemo u crkvu da se molimo i pričestimo”, rekao je Sladojević

Prema njegovim rečima, dobro je dolaziti u hramove, Bog je jači od svake bolesti i iskušenja.

<http://skr.rs/90J>

nja. Niko se, uostalom, ne pričešće prinudno, već dobrovoljno.“, istakao je Sinod.

<http://skr.rs/90d>

26. mart 2020.

Kod episkopa valjevskog Milutina i dvojice drugih sveštenika te eparhije je potvrđeno prisustvo korona virusa i oni su u KBC „Dr Dragiša Mišović“, u Beogradu, saopštila je njihova eparhija.

Prema rečima Radeta Sladojevića Fotija, dobro je dolaziti u hramove, jer Bog je jači od svake bolesti i iskušenja.

26. mart 2020.

Sinod Srpske pravoslavne crkve (SPC) saopštio je da je u svim njenim hramovima služena liturgija pri čemu su poštovane sve instrukcije predviđene za zaštitu od koronavirusa - u hramu ne više od pet osoba, vernici ispred i oko hrama sa propisanom udaljenošću jednog od drugog i drugo. „Pojavili su se, međutim, nezvani gosti iz poznatih anticrkvenih i antisrpskih krugova, da bi u rezultatu, njihovi i njima skloni mediji krenuli u orkestriranu klevetničku hajku protiv SPC“, saopšto je Sinod. Kako je navedno, „dotični gradjani optužuju nas, naime, što vernike pričešćujemo iz iste čaše, na tradicionalni način koji se primenjuje evo već dve hiljade godina“.

„To proglašavaju kršenjem obavezujućih instrukcija državnih vlasti, što je čista laž, budući da se država ne bavi niti može da se bavi sadržajem i načinom vršenja svete liturgije i drugih crkvenih bogosluže-

Episkop Mihailo Knežević Milutin je korona virus dobio tako što je, kao „vredni pastir hodio i služio u svojoj eparhiji, onako kako već više od pola veka služi Bogu i rodu“.

<http://skr.rs/90o>

27. mart 2020.

Portparol Srpske pravoslavne crkve Mirko Bulović (episkop bački Irinej) izjavio je da nijedna pravoslavna pa ni rimokatolička crkva u svetu nije isključila vernike iz bogosluženja zbog koronavirusa, već je samo strogo ograničen broj prisutnih u hramovima.

Bulović je, povodom kritika zbog organizovanja pričešća u vreme pandemije koronavirusa, rekao da lišavanje hrišćana potrebe pričešćivanja u hramovima ili njihovim domovima, predstavlja opciju koja se u crkvi ne razmatra ni kao teoretska mogućnost.

„Ako je problem u bogosluženju i pričešćivanju, kako to da bivaju zaraženi oni koji nikada u crkvu i ne ulaze, a kamoli se pričešćuju?“, rekao je Irinej.

„Od pričešća se za dve hiljade godina nikad niko nije zarazio, pa ni svešenici koji su pričešćivali gubavce, tuberkulozne i druge obolele od tada neizlečivih zaraznih bolesti“, rekao je on.

<http://skr.rs/90C>

11. april 2020.

Sveštenik Srpske pravoslavne crkve Siniša Smiljić, uhapšen u Crnoj Gori zbog kršenja zabrane međugradskog saobraćaja, sklopio je sporazum o priznanju krivice prema kojem će platiti kaznu od 4.500 evra.

Smiljić (38), državljanin Bosne i Hercegovine s vremenim boravkom u Ulcinju, postigao je sporazum s tužilaštvom Crne Gore koji je sud prihvatio. Presuda koju je sud doneo na osnovu sporazuma odmah je postala pravosnažna.

On je juče uhapšen i protiv njega podneta je prijava

bi pravoslavni hrišćani koji nisu u izolaciji i samoizolaciji mogli da uzmu učešća na jutrenju i Liturgiji na svoj najveći praznik“, navodi se u saopštenju.

<http://skr.rs/901>

16. april 2020.

Predsednik Lige socijaldemokrata Vojvodine Nenad Čanak optužio je danas delove Srpske pravoslavne crkve da saopštavanjem da će crkve biti otvorene u nedelju, za pravoslavni Uskrs, krše zakon, podrivaju stabilnost zemlje i čine „akt biološkog terorizma“.

„Dakle: ko ima prihode a ne plaća porez, otima od usta lekarima, učiteljima, vojnicima, policajcima i podriva stabilnost moje zemlje. Ko poziva u uslovima pandemije na nepoštovanje zakona i naredbi o zabranjenim okupljanja, čini akt biološkog terorizma i podriva stabilnost moje zemlje“, napisao je Čanak na Triteru. Dodao je da sveštenička mantija nije zaštita od virusa i ne sme da bude zaštita od zakona.

„Povedite računa, jer ako zakoni ne važe za jednu

„Ko ima prihode a ne plaća porez, otima od usta lekarima, učiteljima, vojnicima, policajcima i podriva stabilnost moje zemlje.“ - Nenad Čanak

za krivično delo nepostupanje po zdravstvenim propisima za suzbijanje opasne zarazne bolesti.

Crnogorska policija je saopštila da je u mestu Berislavci kontrolisala Smiljića koji je upravljao vozilom marke Tojota kada je utvrđeno da je prekršio privremenu meru zabrane međugradskog saobraćaja», dolaskom u Podgoricu iz Ulcinja.

<http://skr.rs/90W>

13. april 2020.

Sveti arhijerejski sinod Spiske parvoslavne crkve obratio se državnom vrhu Republike Srbije sa predlogom i molbom povodom Vaskrsa.

Molba je da se odobri kretanje vernicima na Vaskrs, od pet do deset časova ujutro.

„Sa svoje sednice, održane danas, 13. aprila tekuće godine, Sveti Arhijerejski Sinod Spiske Pravoslavne Crkve se obratio državnom vrhu Republike Srbije sa predlogom i molbom da u pogledu zabrane kretanja usled pandemije virusa korona odobri prekid zabrane kretanja na Vaskrs, od pet do deset časova, kako

konfesiju, zašto bi važili za neku drugu? Ili, za bilo koga? I, da završim. Reči «... Oprosti im Oče, ne znaju šta čine», za vas ne važe. Vi odlično znate šta radite. I za čiji račun“, poručio je Čanak.

Na Tviteru je oštro reagovao i predsednik Građanskog demokratskog foruma (GDF) Aleksandar Olenik koji je najavio da će tražiti ukidanje veronauke u školama u Srbiji i uvođenje poreza za SPC.

„SPC otvoreno krši zakone, te čini sve što može da se poveća broj zaraženih građana. Bez obzira na cirkusku molbu na kolenima. Zato ćemo u narodnoj skupštini tražiti ukidanje veronauke u državnim školama i uvođenje poreza za SPC“, napisao je Olenik na Tviteru.

Pojedine vladike SPC, uprkos najavljenom policijskom času za dane predstojećeg vaskršnjeg vikenda, poručili su da će vrata crkava ostati otvorena za vernike.

<http://skr.rs/90h>

16. april 2020.

Protojerej Jovan Milanović, rektor Bogoslovije u Sremskim Karlovcima koji je prisustvovao službi u crkvi Svetog Nikolaja u Sremskim Karlovcima, kaže da su sva bogosluženja koja se dešavaju van policijskog časa prilagođena da budu ranije održana, da mogu vernici da dođu.

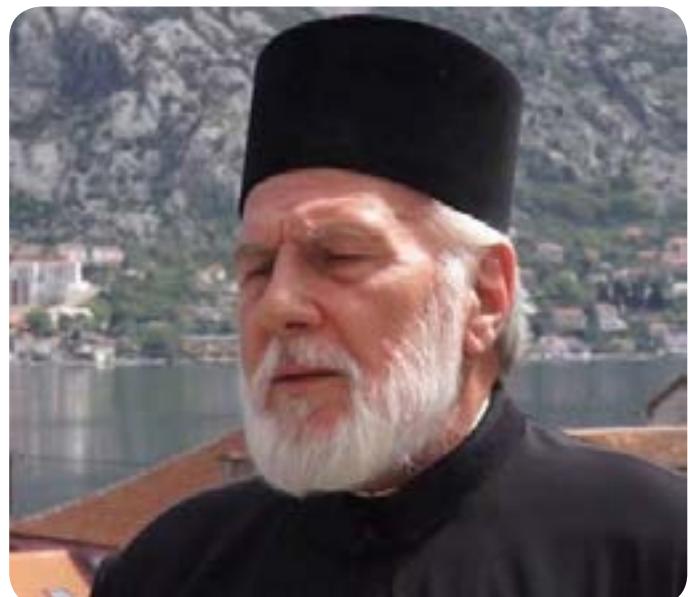
odbijamo, već uvek svako po svojoj savesti radi, i u redovnim, i u vanrednim okolnostima“, kaže protojerej Jovan Milanović.

On kaže da „očekuju da će na Vasršnji utorak biti redovna bogoslužbena situacija“.

„To znači da će ljudi moći da dođu u crkvu, poštujući propisanu distancu od dva metra“, kaže protojerej. Napominje da sveštenstvo „vernicipa skreće pažnju i poziva svakoga da poštiju propisane i preporučene mere zaštite“.

<https://cutt.ly/CySiTUI>

16. april 2020.

Kotorski protojerej-stavrofor Momčilo Krivokapić preminuo je u 76. godini, saopštila je Mitropolija crnogorsko-primorska (MCP). Momčilo Krivokapić je priveden mesec dana ranije zbog održavanja molebana kojem je prisustvovalo više od 20 ljudi u crkvi Svetog Nikole u Kotoru i

Paroh Krivokapić je odbacio upozorenja Instituta za javno zdravlje i tvrdio da se nikako dolazi na liturgiju i uzima pričešće iz iste kašičice ne može zaraziti, jer je čin pričesti „čisto djelo“

Na konstataciju da je policijski čas i na snazi preporuka Vlade Srbije crkvama i verskim zajednicama da se verski obredi obavljaju bez prisustva vernika, protojerej Jovan odgovara da će „sveštenstvo služiti liturgiju, a vernici će po svoj savesti odlučiti da li će doći ili ne“.

„Mi ne možemo nikoga ni da teramo u crkvu, niti da

pored zabrane javnih okupljanja. Uprkos iziričitoj zabrani javnih okupljanja, ignorirajući i upozorenje načelnika Odeljenja bezbednosti u Kotoru, organizovao javno okupljanje i nakon molebana se sproveden kod osnovnog tužioca u Kotoru.

Bio je od onih koji su tvrdili da korona virus neće napasti Crnu Goru zbog molebana koji se тамо održavaju.

Sveštenik Crkve Svetog Đorđa N. P. (47) uhapšen je u Beogradu zbog nasilja u porodici. On je više puta šakom udarao u glavu i telo svoju suprugu M. P. (46), a zatim je oborio na pod. Kod sebe je imao pištolj "CZ M-70" sa dva okvira i municijom, koji su nadležni i pronašli kod njega u automobilu, iza vozačevog sedišta

Paroh Krivokapić je odbacio upozorenja Instituta za javno zdravlje da se vodi računa o higijeni i tvrdio da se niko ko dolazi na liturgiju i uzima pričeće iz iste kašičice ne može zaraziti, jer je čin pričesti "čisto djelo".

<http://skr.rs/90q>

04. maj 2020.

Sveštenik Crkve Svetog Đorđa N. P. (47) uhapšen je u Beogradu zbog nasilja u porodici. On je više puta šakom udarao u glavu i telo svoju suprugu M. P. (46), a zatim je oborio na pod.

Popadija je muža prijavila policiji za nasilje u porodici, a osim toga, prijavila je i da njen muž kod sebe ima pištolj "CZ M-70" sa dva okvira i municijom, koji su nadležni i pronašli kod njega u automobilu, iza vozačevog sedišta.

Sveštenik je rekao da je pištolj uzeo od jedne vernice koja dolazi u crkvu i da je imao nameru da oružje predala policiji. Takođe, policija je kod popa pronašla i više noževa, koji su mu oduzeti.

<http://skr.rs/90A>

07. maj 2020.

Miroslav Gavrilović Irinej ocenio je u pismu lideru Demokratskog fronta (DF) Andriji Mandiću da virus koji odavno potresa Crnu Goru ništa nije manje opasan i poguban od korona virusa i preti da u potpunosti duhovno razori „svetosavsku i Njegoševu Crnu Goru“.

„U ovim teškim danima, suočeni sa širenjem opakog virusa, molimo se Vaskrsom Gospodu za zdravlje i spasenje svih ljudi. Ovaj drugi virus koji odavno potresa Crnu Goru ništa nije manje opasan i poguban od virusa Korona. On preti da u potpunosti duhovno razori svetosavsku i Njegoševu Crnu Goru“, naveo je Irinej.

Kako je dodao srpski patrijah, „Bogu hvala, desilo se čudo“.

„Svetosavski srpski narod masovno se podigao da

brani pravoslavlje i svetosavlje. Istrajte u svome podvigу. Crkva na čelu sa mitropolitom crnogorsko-primorskim Amfilohijem, arhijerejima, sveštenstvom, monaštвом i narodom pomoći ће Vam da odbranite svetinje u Crnoj Gori od bezakonja,“ stoji u pismu Irineja.

Poslanici DF-a su ponovo pozvali mitropolita Amfilohija da se nastavi sa litijama zbog Zakona o slobodi veroispovesti a koje su prekinute zbog korona virusa.

<http://skr.rs/90p>

09. maj 2020.

Vernici Srpske pravoslavne crkve danas su prisustvovali liturgiji u manastiru Ostrog povodom dana Svetog Vasilija, a policija ih nije zaustavljala uprkos merama Vlade zbog korona virusa kojim se zabranjuju javna okupljanja.

Mitropolit crnogorsko-primorski Risto Radović Amfilohije je kazao danas nakon služenja liturgije povodom praznika Svetog Vasilija Ostroškog da je najbolja vakcina za isceljenje svih virusa i onih duhovnih, duševnih i telesnih Sveti Vasilije.

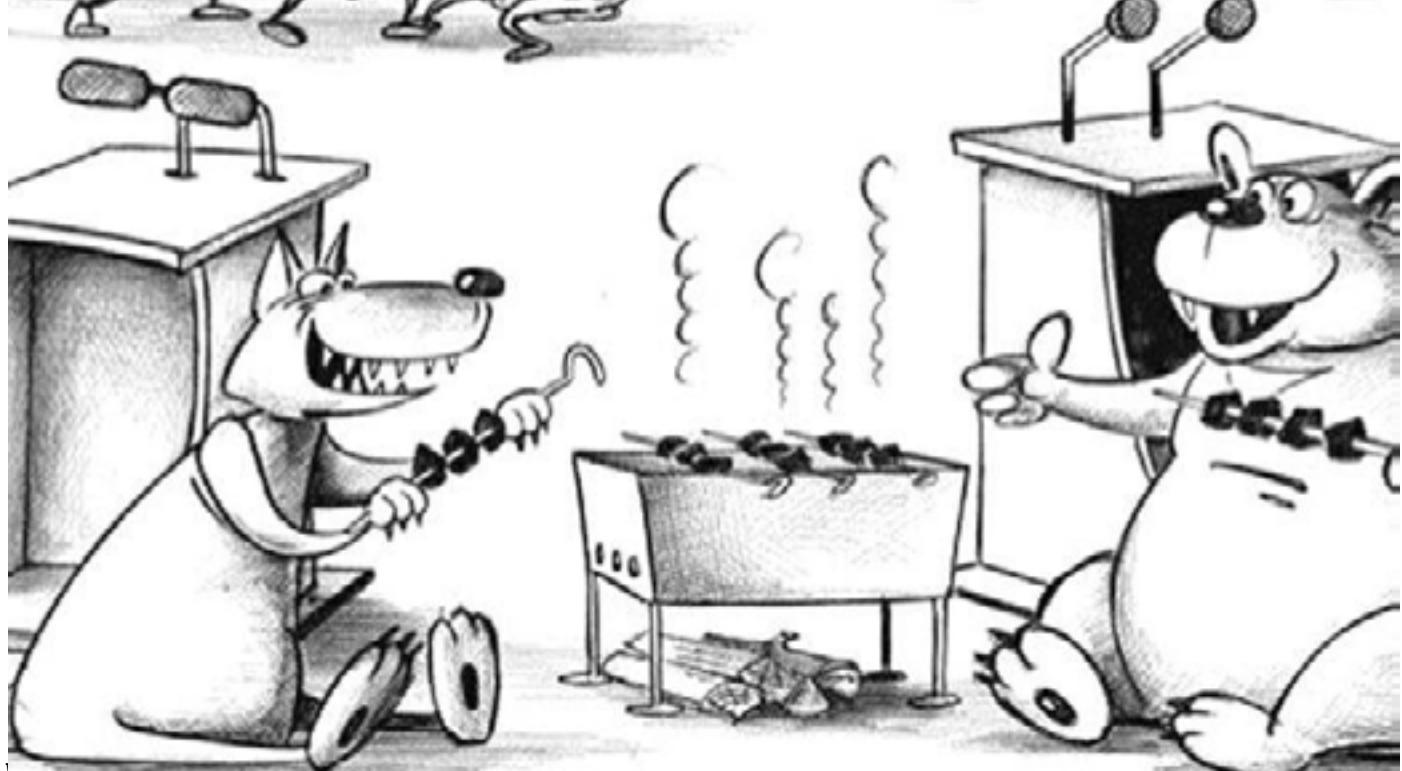
„Sabiraju se stotine hiljada ljudi da se dotaknu haljina Hristovih, a haljine njegove jesu i mošti Svetog Vasilija, da se dotaknu da bi se iscelili od svojih duševnih i telesnih nevolja i bolesti“, kazao je Amfilohije.

„Molitvama svih vas, ali dejstvom sile božije i Svetog Vasilija osećам i vidim da se isceljuje i ovaj virus, ali da se isceljuju još opakiji virusi koji vladaju ljudima ovde u ovom svetu, a to su virusi bogomržnje i bratomržnje, najopakiji virusi koji gospodare i za koje je najbolja vakcina ovaj sveti dan i ove svete mošti. Daj bože da se iscele svi virusi, a posebno virus bratomržnje i bratskih nesreća“, kazao je Amfilohije.

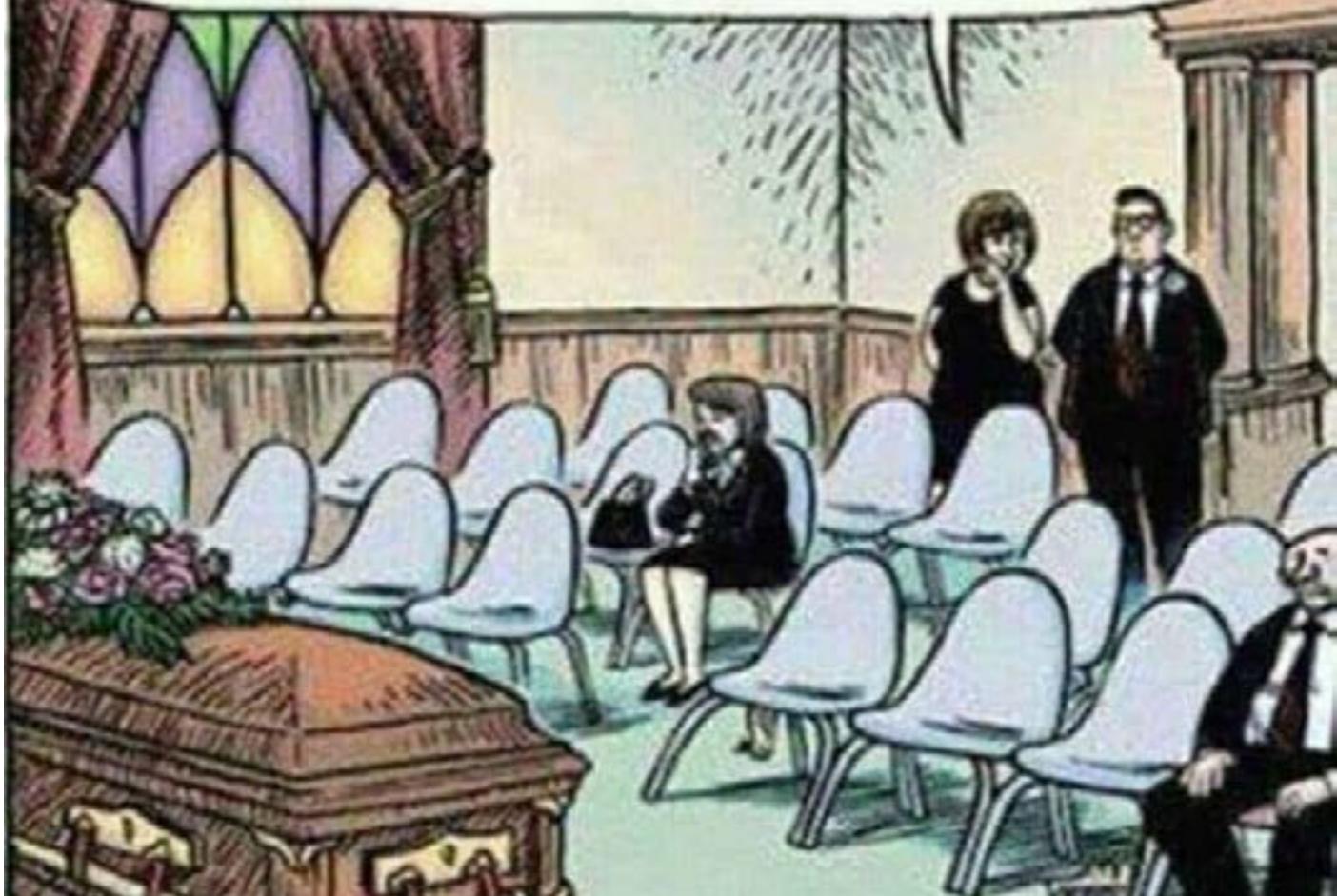
Među vernicima je i ambasador Srbije u Crnoj Gori Vladimir Božović koji je danas pozvan na razgovor u Ministarstvo spoljnih poslova zbog objave na Fejsbuku.

<http://skr.rs/905>

BEZBOŽNI HUMOR

**A IMAO JE 4500
FACEBOOK PRIJATELJA . . .**

Svinjče Darvinče i Veliki Prasac u epizodi:

KVAZIMUDROSTI

Vi volite da širite
nekakve kvazimudrosti
tipa „čudni su putevi...“!

„...gospod-
nji.“ DA...

**... JER TO POSTIŽE
SJAJAN EFEKAT!**

Ali...

Ja volim da kažem
„Svi ćemo umreti
jednoga dana“!

Istina, ali
sve druge...

...dane
nećemo!

Citati

Stotinama i hiljadama godina ovakvu vrstu razgovora nije bilo moguće voditi. Ili bi je ljudi poput nas pokretali rizikujući zbog toga život. Religija nam se sada dodvorava nasmejanog lica, jer je morala mnogo da odstupi i zato što sada znamo mnogo više. Ali nemate pravo da zaboravite kako se ponašala onda kada je bila jaka i kada je stvarno verovala da ima boga na svojoj strani.

Kristofer Hičins

Sam koncept blasfemije je savršena ilustracija kukavičke nezrelosti religijskog uma i ispravnosti same religije. Da religija sadrži bilo kakvu istinu, mogla bi biti vredana, ismejavana, čak i oskrnavljena, a da ne bude umanjena ni na jedan način. Njeni istini uspela bi da isijava kroz sve ovo – neizbledela, neoštetećena, postidujući one koji je zlopotrebljavaju. Ali to nije slučaj. Religija je bodljikava. Netolerantna. Ultradefanzivna, upravo zbog toga što je lomljiva i krhkka. Čvrsta je upravo koliko i pena od belanaca. Imala je hiljade godina na raspolaganju da odbraňi svoje stavove, a sve što je uspela je da istupi sa sofizmom, nasiljem i moralom koga bi se postidela i zvečarka. I ne postoji količina klerikalnog trtljanja i koještarija koje i dalje mogu da zamaskiraju jednostavnu golu činjenicu da u religiji nema ničega. Jedina istina o religiji je to da je ona laž. Njeni tvrdnji da ona poseduje neka viša znanja je urnebesno smešna. Jer ne poseduje čak ni ona niža. Nijedna od njenih smešnih tvrdnji o prirodi stvarnosti ne može da izdrži nikakvo rasudivanje i vreme je da prestanemo da ih prihvatamo na osnovu ničega.

Patrik Kondel

Što je neka ideja krhkija, to su njeni branioci više zastrašujući.
Nabil Fajad